

New Approaches for Teaching Social Studies: Multicultural and Global Education

Mehmet AÇIKALIN*

ABSTRACT. Multicultural and global educations are two educational approaches that have been debated widely by educators and scholars. Multicultural education has become more important due to the rapidly increasing minority population in the United States. On the other hand, global education has become very popular at the last decades when nations begin to give attention to global issues. Although there are differences and similarities between these two approaches, both are not much known in Turkey. Thus, the purpose of this paper is to introduce these approaches to the Turkish educational community. Considering their historical development, firstly multicultural education, then global education approaches will be described. Finally, the development of these two approaches across the World and Turkey will be discussed.

Key Words: Social Studies; Multicultural Education; Global Education

SUMMARY

Introduction: Multicultural and global educations are two educational approaches that have been debated widely by educators and scholars. It is widely known that multicultural education has become more important due to the rapidly increasing minority population in the United States. On the other hand, global education has become very popular at the last decades when nations begin to give attention to global issues. The former deals with ethnic diversity and equity issues within the United States while the latter more emphasizes on the cultures and peoples from all over the world.

Multicultural Education: It is widely known that culturally diverse population has been rapidly increasing in the United States in the last decades although schools are not effective in teaching the multicultural and multiethnic population. Multicultural education has been debated since 1960's. Yet, it is being studied and taught more and more in the last two decades. According to scholars in multicultural education, educational systems should address needs of minority students that stem from their cultural backgrounds in order to provide equal opportunities. According to McFadden, Merryfield, and Barron (1997), multicultural education responds to the instructional needs of students from various socioeconomic, ethnic, racial, and immigrant groups of this society. Furthermore, as the scope of multicultural education has evolved, other goals have been added such as fighting for the rights of the gay, lesbian, bisexual and transgender (GLBT) and disability communities. Therefore, it is clear that the major concern of multicultural education is to provide equal opportunities for all students' effective education regardless their race, ethnic and cultural background, language, national origin, social class, or community.

Global Education: Today, we live in a global world where all countries are connected to each other in some ways. In the contemporary world, developments in one country often influence other countries and even the whole world. Global issues such as hunger, environmental pollution, and terrorism influence the planet. Global education has been debated and studied for the last two decades when very significant global issues arouse. Yet, still there are different approaches and conceptualizations of global education. Nevertheless, there are commonly accepted tenets of global education including a) multiple perspective, b) comprehension and appreciation of cultures, c) knowledge of global issues, and e) the world as interrelated system (Kirkwood, 2001).

Conclusion: Although there are differences and similarities between these two approaches, both are not much known in Turkey. Thus, the purpose of this paper is to introduce these approaches to the Turkish educational community. Considering their historical development, firstly multicultural education, then global education approaches will be described and discussed. Finally, the development of these two approaches across the World and Turkey will be discussed.

---

* Assist. Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN, Istanbul University, acikalin@istanbul.edu.tr;
mehmet.acikalin@gmail.com

Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar: Çokkültürlü ve Küresel Eğitim

Mehmet AÇIKALIN*

ÖZ. Son yıllarda çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımları sosyal bilgiler eğitimi alanında önem kazanmaya başlamıştır. Çokkültürlü eğitim yaklaşımı bir yandan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki azınlık nüfusunun hızlı bir şekilde artmasıyla, diğer yandan küresel eğitim yaklaşımında özellikle son yıllarda ulusların küresel sorunlara daha çok eğilmesi ile önem kazanmaya başlamıştır. Bu iki yeni eğitim yaklaşımı arasında farklılıklar ve benzerlikler vardır. Ancak, daha önemlisi çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımları Türkiye' de pek az bilinmektedir. Dolayısıyla, bu derlemenin amacı özellikle son yıllarda gelişmekte olan bu eğitim yaklaşımlarını tanıtarak Dünyada ve Türkiye' deki yayılması ile etkilerini tartışmaktır. Bu nedenle, tarihi gelişimleri dikkate alınarak önce çokkültürlü eğitim daha sonrada küresel eğitim yaklaşımının gelişimi ve ilkeleri tanıtılacak; ardından bu iki yaklaşımın ortak yönleri tespit edilerek Türkiye' de ve Dünya' da eğitim alanındaki yansımaları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi; Çokkültürlü Eğitim; Küresel Eğitim

GİRİŞ

Çokkültürlü (Banks 1993, 2001, 2009; Bennett, 2001; Gay, 2000; Ladson-Billings, 1994; Pang, 2001; Sleeter, 2001; Sleeter & Grant, 2003) ve küresel eğitim yaklaşımları (Alger & Harf, 1985; Hanvey, 1976; Kirkwood, 2001; McFadden, Merryfield, & Barron, 1997; Merryfield, 1997, 1998, 2002; Pike, 2000; Ukpoduku, 1999) son yıllarda akademisyenler ve eğitimciler arasında yoğun olarak tartışılmaktadır. Çokkültürlü eğitim yaklaşımı Amerika Birleşik Devletleri'ndeki azınlık nüfusunun hızlı bir şekilde artmasıyla daha da önem kazanmaktadır. Diğer yandan küresel eğitim yaklaşımı da özellikle son yıllarda ulusların küresel sorunlara daha çok eğilmesi ile önem kazanmaya başlamıştır.

Çokkültürlü eğitim yaklaşımı Amerika Birleşik Devletleri'nde 1960 lı yıllarda başlayan azınlık hakları hareketleriyle doğmuş ve günümüzde öğrencilerin kültürel farklılıklarının dikkate alınarak, eğitimin eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde geliştirilmesini benimsemiştir. Küresel eğitim yaklaşımı ise daha çok bütün dünyadaki farklı insanlar ve kültürler ile dünya sorunları üzerine yoğunlaşmış ve bu konuların öğretim programlarında yer bulması gerektiğini savunmuştur.

Bu iki yeni eğitim yaklaşımı arasında farklılıklar ve benzerlikler vardır. Ancak, daha önemlisi çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımları Türkiye' de pek az bilinmektedir. Dolayısıyla, bu derleme çalışmasının amacı özellikle son yıllarda dünyada gelişmekte olan bu eğitim yaklaşımlarını tanıtmak ve yakın zamanda güncellenen sosyal bilgiler eğitimi programı üzerindeki etkilerini tartışmaktır. Bu nedenle, tarihi gelişimleri dikkate alınarak önce çokkültürlü eğitim daha sonrada küresel eğitim yaklaşımının gelişimi ve ilkeleri tanıtılacaktır. Ardından bu iki yaklaşımın ortak yönleri tespit edilerek Dünya'daki ve Türkiye' deki yansımaları tartışılacaktır.

ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM

Çokkültürlü eğitim yaklaşımı Amerika Birleşik Devletleri' nde 1960 lı yıllarda vatandaşlık hakları akımıyla beraber önem kazanmaya başlamıştır (Kahn, 2008; Ramsey, 2008). Bu gün olduğu gibi o dönemde de A. B. D. çok farklı etnik kökenden oluşan bir nüfusa sahipti. Bu nüfusun bir bölümü Avrupalı ve Asyalı göçmenler ile ataları köle olarak kıtaya getirilmiş siyahi Amerikan vatandaşlarından; diğer bir bölümü ise, yurtları işgal edilmiş olan Amerikan yerlileri ve

* Yrd. Doç. Dr. Mehmet AÇIKALIN, İstanbul Üniversitesi, acikalin@istanbul.edu.tr; mehmet.acikalin@gmail.com

Meksikalılardan oluşmaktaydı (Ramsey, 2008). O dönemlerde bütün bu gruplar çeşitli ayrımcılıklara uğramış olmasına karşın, özellikle siyahlar ve Amerikan yerlileri çalışma ve eğitim alanında en katı ve şiddetli ayrımcılığa uğramıştır (Ramsey, 2008). Öyleki, siyahi Amerikan vatandaşları beyazlarla aynı okullarda eğitim göremiyor ve aynı otobüslerde seyahat edemiyorlardı. Bu ortamda başlayan vatandaşlık hakları reform hareketleriyle bu azınlık grupları beyazlarla eşit vatandaşlık hakları elde etmeye başlamışlardır (Kahn, 2008; Ramsey, 2008; Resnik, 2009).

Bu akımların etkileri eğitim alanında da etkisini göstermiş ve eğitimde eşitlik ve adelet ilkeleri önem kazanmaya başlamıştır. Ayrıca 1954 yılında Amerikan Anayasa Mahkemesi' nin (United States Supreme Court) vermiş olduğu kararda kişilerin etnik kökenlerine veya renklerine göre ayrı okullarda okuması zorunluluğunun eşitlik ilkesine aykırı olduğunu belirtmesi de bu sürece bir katkı sağlamıştır. Bu karar gereği siyahi öğrencilerin güvenlik gerekçesiyle asker koruması altında ilk defa beyazlarla birlikte okula başladığı ilk gün televizyonlarda yayınlanmış ve bu görüntüler toplum vicdanını yaralamıştır (Kahn, 2008). Bu karar, siyahi ve diğer azınlıkların eğitim ve kültürel haklarının verilmesinde adeta bir mihenk taşı olmuş ve bunu izleyen yıllarda bir dizi etnik ve cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkarılan yasalar ve mahkeme kararları ile bu ayrımlar azaltılmıştır (Kahn, 2008).

İşte, bu ortamda temelleri atılan çokkültürlü eğitim yaklaşımı bu gün Amerika Birleşik Devletleri' ndeki azınlık nüfusunun hızla artması ile çok daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bu yaklaşımı destekleyen ve savunan James Banks (1993, 2001, 2009), Christine Bennett (2001), Geneva Gay (2000) , Carl Grant (2003), Gloria Ladson-Billings (1994), Christine Sleeter (2001, 2003) ve Valeria Pang (2001) gibi eğitimci akademisyenlerin sayısı gün geçtikçe artmış (Castagno, 2009; Ramsey, 2008) ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki eğitim fakültelerinde çokkültürlü eğitim dersleri yer almaya başlamıştır (Ensign, 2009; Larke & Larke, 2009; Wells, 2008). Her ne kadar bu derslerin sayıları, içerikleri, zorunlu veya seçmeli olmaları üniversitelere göre değişiklik gösterebilir. Amerikan Ulusal Öğretmen Eğitimi Akreditasyon Kurumu' nun (National Council for Accreditation of Teacher Education, 2008) çokkültürlü eğitime verdiği önem dolayısıyla bu dersler bir çok eğitim fakültesinde zorunlu tutulmuştur (Larke & Larke, 2009).

Çokkültürlü eğitimin savunucuları, bir ülkedeki eğitim sisteminin o ülkede yaşayan herkesin - bütün azınlıklar veya farklı kültürel kökene sahip insanlarda dahil olmak üzere- ihtiyaçlarına cevap vermesi ve herkese eğitimde fırsat eşitliği olanağı vermesi gerektiğini belirtmektedir. McFadden ve diğerlerine (1997) göre çokkültürlü eğitim farklı sosyo-ekonomik, etnik, ırksal kökene sahip veya toplumda yaşayan göçmen öğrencilerin eğitim beklentilerine cevap verebilmelidir. Bu alanın öncülerinden James Banks (1993, 2001, 2009) çokkültürlü eğitimin ana amacının farklı etnik, kültürel ve sosyal sınıflardan gelen öğrencilerin okullarda veya eğitim kurumlarında eşitlik ilkesi çerçevesinde eğitim verilmesinin sağlanması olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Banks' e göre bu eğitim yaklaşımı kız ve erkek öğrencilere bireysel başarılarını gösterecekleri eşit koşullar sağlamayı hedefler.

Öncelikle etnik ve kültürel farklılıklar üzerine yoğunlaşan çokkültürlü eğitim kapsam olarak genişleyerek, bir toplumda farklı kabul edilen her kesimin veya grubun sorunlarıyla ilgilenir hale gelmiştir (Ramsey, 2008). 1970 li Yıllardan başlayarak çokkültürlü eğitim sosyal sınıflar, toplumdaki ekonomik ayrımcılıklar, kız çocuklarının ve özürlülerin eğitimde uğradığı ayrımcılıklar gibi konular üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Hatta son yıllarda çokkültürlü eğitimin savunucuları eşcinsellerin eğitimde ve toplumda uğradığı haksızlıklar ve ayrımcılıklara dikkat çekmeye başlamıştır (Adams et al., 2000; Kahn, 2006; Ramsey, 2008). Günümüzde bu akımın savunucuları toplumda ve eğitimde ayrımcılığa uğrayan hemen her kesimin savunucusu olmuş ve bunların eğitim ve diğer alandaki haklarının genişlemesi için çalışır hale gelmiştir (Kahn, 2008; Ramsey, 2008).

Öte yandan özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra batı toplumlarında Müslümanlık ve Müslümanlar hakkındaki olumsuz düşünceler yükselmiş ve İslam'ın şiddeti teşvik ettiği kanısı yaygınlaşmaya başlamıştır (Banks, 2009; Coulby, 2008; Moore, 2009; Ramarajan & Runell, 2007). Bu durum Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı batı toplumlarında İslamdan ve Müslümanlardan korkarak onlara karşı güvensizlik içinde olmak ve onları reddetmek olarak tanımlanan İslamofobinin hızla gelişmesine neden olmuştur (Banks, 2009; Gardner, Karakaşoğlu, & Luchtenberg, 2008;

Niyozov & Pluim, 2009). Böylece son yıllarda Müslümanların azınlıkta olduğu ülkelerde Müslüman vatandaşların eğitimde ve medyada statüleri ve hakları tartışılmaya başlanmıştır (Gardner et al., 2008; Niyozov & Pluim, 2009; Ramarajan & Runell, 2007). Ayrıca diğer insanların Müslümanlara karşı olan önyargılarını ve olumsuz bakış açılarını yok etmek veya azaltmak amacıyla dinler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda önem kazanmaktadır (Coulby, 2008; Moore, 2009). Bu çalışmalarda kişinin mensup olduğu dinin dışındaki dinler hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. Yakın zamanda, çokkültürlü eğitimin teorisyenlerinden James Banks' in (2009) editörlüğünü yaptığı ve uluslararası akademisyenlerce yazılan kitapta bu konunun geniş bir şekilde değerlendirilmiş (Szecsy, 2010) olması İslamofobi ve dinler eğitimi konularının çokkültürlü eğitim yaklaşımı içerisinde geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir.

Özetle söylemek gerekirse çokkültürlü eğitim savunucuları bütün öğrencilerin ırkları, etnik kökenleri, dilleri, dinleri, cinsiyetleri, kültürel geçmişleri, sosyal ekonomik statüleri hatta cinsel tercihleri dikkate alınmaksızın fırsat eşitliğine sahip bir okul ve eğitim ortamı sağlanmasını gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, çokkültürlü eğitimin temel ilkeleri ve boyutları şu şekilde sıralanabilir (Banks, 1993, 2001, 2009; Bennett, 2001; Kahn, 2008; Pang, 2001):

- a) Sosyal adalet
- b) Eğitimde fırsat eşitliği
- c) Eğitim ortamında kültürün önemini ve etkisini anlama
- d) Diğer kültürleri tanıma ve anlama
- e) Diğer kültürlere karşı önyargıları azaltma
- f) Okul ve eğitim ortamını çokkültürlü ilkelere göre oluşturma
- g) Fırsat eşitliğini ve kültürel öğeleri gözetererek öğretim yapma

KÜRESEL EĞİTİM

Son yıllarda küresel eğitim yaklaşımı (Alger & Harf, 1985; Hanvey, 1976; Kirkwood, 2001; Merryfield, 1997, 2002; Pike, 2000; Ukpodoku, 1999) dünyadaki teknolojik ve politik gelişmelerden dolayı hızla önem kazanmaktadır. Günümüzde dünya bütün ülkelerin birbirleriyle yoğun bir bağlantı ve etkileşim içinde olduğu bir “Global Köy” haline almıştır (Kirkwood, 2001). Bu küreselleşme sonucunda bir ülkedeki gelişmeler komşu ülkeleri hatta bazı durumlarda tüm dünya ülkelerini etkiler hale geldi. Örneğin, günümüzde çevre kirliliği, açlık, terör gibi sorunlar artık neredeyse tüm dünyayı etkiler hale gelen küresel sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel eğitim yaklaşımında bu küresel sorunlardan yola çıkarak dünya kültürlerini öğrencilere tanıtmaya anlayışını benimsemiş ve bunların eğitim programları içerisinde yer alması düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Ancak özellikle son yıllarda bu küresel sorunlar ışığında yoğun olarak tartışılan küresel eğitimin tanımlanması ile ilgili farklı yaklaşımlar vardır (Merryfield, 1997).

Kirkwood'a (2001) göre dünya artık bir “Global Köy” haline geldiğinden küresel eğitim bir gereklilik olmuştur. Buna paralel olarak Ukpodoku'da (1999) küresel eğitimin günümüz modern dünyasında ülkeler ve uluslar arasındaki ilişkilerin ve bağımlılıkların artmasına karşılık ortaya çıkmaya başlayan bir akım olduğu görüşündedir. Bu nedenle Ukpodoku'ya göre küresel eğitim, öğrencilerin dünyadaki diğer ülkelerde yaşayan insanların yaşam tarzları, değerleri ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olmalarını ve dünya kültürlerini anlamalarını hedeflemektedir. Dolayısıyla, bu yaklaşıma göre öğrencinin insanların farklılıklarını ve benzerliklerini algılaması ve anlaması beklenir. Aynı şekilde McFadden ve diğerleri (1997) küresel eğitimin öğrencinin kültürel farklılıklar, eşitsizlikler ile ülkeler arası bağlantılar, işbirliği ve anlaşmazlıklar gibi konularda bilgi, beceri ve tutum geliştirmesini sağladığını belirtmektedir.

Hicks (2003) küresel eğitimin son otuz yıllık tarihsel gelişimini anlattığı makalesinde, bu eğitim yaklaşımının global sorunlar, olaylar ve bakış açıları ile ilgilenen ve uluslararası kabul gören bir akademik alan olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda Hicks (2003) “küresel eğitim” ile “küresel

bakış” terimlerini birbirinden ayırmıştır. Hicks’e (2003) göre “küresel bakış” “küresel eğitim” anlayışına dayalı olarak verilen eğitim sonucunda öğrencilerden küresel konulara farklı kültürel ve politik bakış açılarından bakmalarının beklenmesidir. Amerikan Ulusal Öğretmen Eğitimi Akreditasyon Kurumu (National Council for Accreditation of Teacher Education, 2008) ise “küresel bakışı” ulusların ve insanların birbirlerine olan bağımlılığı ile değişik ülkelerdeki politik, ekonomik, ekolojik, sosyal kavramlar ve değerleri anlamak olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla “küresel bakış” olaylar ve sorunların çoklu bakış açılarıyla değerlendirilmesine olanak verir.

Öte yandan küresel eğitimin dünyada farklı tanımlamaları ve yaklaşımları vardır (Hicks, 2003; Marshall, 2007; Pike, 2000). Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitimciler küresel eğitim anlayışını daha çok diğer kültürleri ve ülkeleri tanıma ve kendileriyle karşılaştırma şeklinde algılamaktadırlar (Pike, 2000). Buna karşın İngiltere ve Kanada gibi ülkelerde küresel eğitimin destekçileri kendilerini diğer kültürlerle karşılaştırmaktan çok uluslararası etkileşimin ve global sistemin daha sağlıklı işleme konusunda yoğunlaşmaktadır. Bu durum eğitim programlarında da kendini göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanan eğitim programları diğer ülkeleri ve kültürleri tanıma üzerine yoğunlaşırken, Kanada ve İngiltere’deki eğitim programları küresel konular ve sorunlar üzerine yoğunlaşmaktadır (Pike, 2000). Bu durum küresel eğitimin genel olarak kabul edilebilir bir tanıma henüz ulaşmadığı göstermektedir. Bazı akademisyenler ve eğitimciler bu kavram için genel kabul edilebilir tanıma ulaşılmasının küresel eğitimin gelişmesini engelleyeceği görüşündedir. Merryfield (1997) ise akademisyenlerin kendi küresel eğitim tanımlarını geliştirmeleri ve kullanmalarının daha doğru olacağı düşüncesindedir. Öte yandan Pike (2000) küresel eğitimin uygulanmasında karşılaşılan temel sorunların nedeni bu eğitim yaklaşımının teorik temellerinin ve anlamının yeterince açık olmamasına bağlar. Bütün bu tartışmalara ve belirsizliğe karşın küresel eğitimin birçok eğitimci tarafından kabul görmüş amaçları vardır. Kirkwood’a (2001) göre küresel eğitim dört ana temaya dayanmaktadır. Bunlar:

a) Çoklu bakış (perspektif): Bireylerin kendilerinden başka kişilerin farklı düşünce veya bakış açılarına sahip olabileceğinin bilincinde olması ve bunlara saygı duyması (Hanvey, 1976; Hicks, 2003; McFadden et al., 1997; Pike, 2000).

b) Diğer kültürleri anlama ve kültürlere saygı duyma: Bireyin kendi ülkesinde veya dünyadaki farklı kültürleri anlamaya çalışması ve saygı duyması (McFadden et al., 1997; Merryfield, 1997).

c) Küresel sorunlar hakkında bilgi sahibi olma: Bireyin kendi ülkesini, halkını ve/veya dünyayı etkileyen küresel sorunlar hakkında bilgi sahibi olması ve bunlara çözüm üretmeye çalışması (Hanvey, 1976; Merryfield, 1997).

d) Dünyanın birbirine bağlantılı bir sistem olduğunu anlama: Küreselleşen dünyada artık ülkeler ve uluslararası bağlantıların çok daha yakınlaştığını anlaması (Alger & Harf, 1985; Hicks, 2003; Pike, 2000; Ramler, 1991).

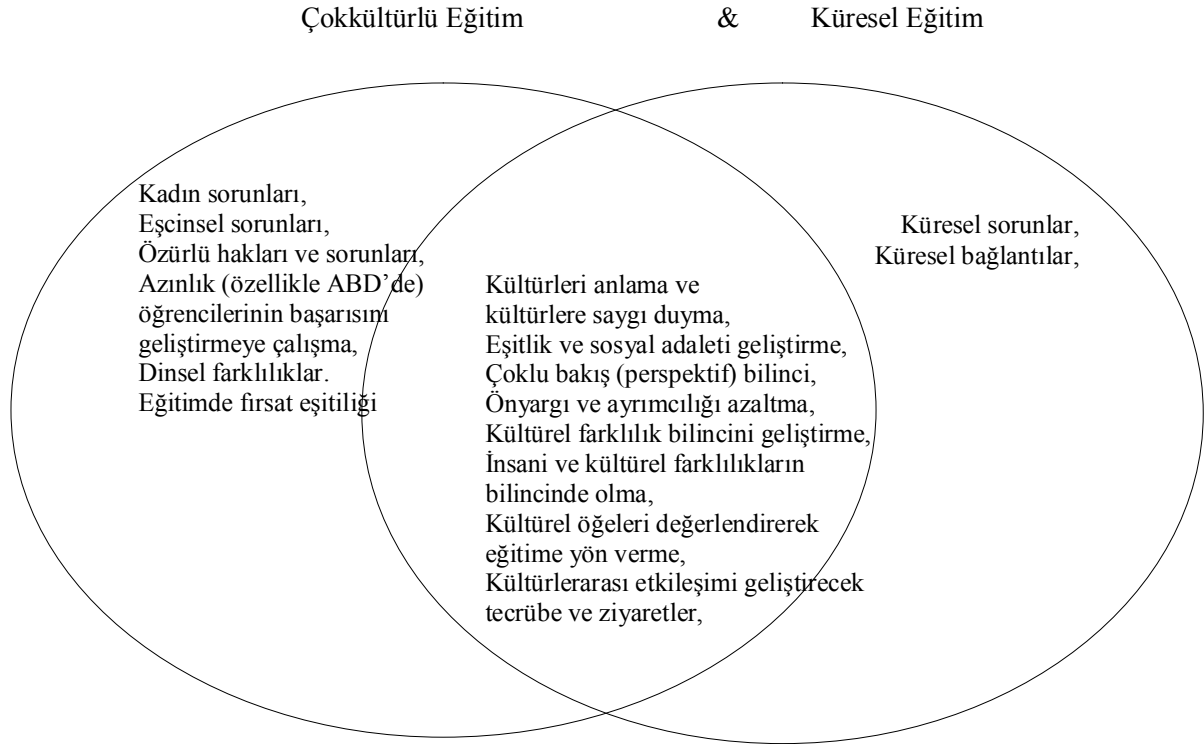
Diğer bir çok kaynakta da belirtildiği gibi bu dört ana tema küresel eğitimin en çok kabul gören unsurları olarak ön plana çıkmaktadır. Bu temaların ışığı altında küresel eğitim ulusal ve yerel özellikleri de içermektedir. Bu bağlamda küresel eğitim yaklaşımı eğitimin küreselleşmesi şeklinde değil, daha çok ulusal eğitimin küresel merkezli olarak uygulanması şeklinde anlaşılmalıdır (Pike, 2000).

ÇOKKÜLTÜRLÜ VE KÜRESEL EĞİTİMİN ORTAK YÖNLERİ

Bu iki akımın gelişimine bakıldığında çokkültürlü eğitimin daha çok Amerika Birleşik Devletleri içerisindeki ırkçılık temelli eşitsizlik ve haksızlıklara karşı olduğu, buna karşın küresel eğitimin bütün dünyadaki kültürel farklılıklar üzerine yoğunlaştığı görülür. Her ne kadar çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımları arasında belirgin bir çizgi bulunsa da, her iki akım da öğrencinin vatandaşlık bilincini geliştirme ve bireyin gerek kendi toplumunda gerekse uluslararası düzeydeki

sorunlarla ilgilenmesi ve bu sorunlarla ilgili karar verme becerileri geliştirebilmesini amaçlar (Ukpoduku, 1999). Bu iki akımın diğer ortak amaç ve hedefleri şu şekilde sıralanabilir: eşitlik ve sosyal adaleti geliştirmek, toplumlar içinde ve kültürler arasındaki etkileşimi arttırmak, kültürlerarası ilişkilerin sağlam olduğu bir toplum düzeni oluşturmak, başka etnik kökene veya kültürel temele sahip kişilere karşı önyargı ve ayrımcılığı azaltmak ve nihayet “çoklu bakış” bilincini geliştirerek bireylerin farklı düşünce ve bakış açılarına saygılarını arttırmak olarak sıralanabilir (McFadden et al., 1997). (Aşağıdaki şekilde çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımlarının kapsam ve amaç bakımından ortak ve farklı yönlerini gösterilmektedir.)

Çokkültürlü eğitim yaklaşımının tanımı ve amaçları dahada anlaşıldıkça özellikle Amerika Birleşik Devletleri’ndeki eğitim programları ve eğitim fakültelerinde uygulanan öğretmen yetiştirme programları üzerine olan etkileri hızla artmaktadır. Öyle ki, çokkültürlü eğitim dersleri Amerika Birleşik Devletleri’nde ki eğitim fakültelerinin büyük bölümünde adeta zorunlu dersler haline gelmiştir (Larke & Larke, 2009). A. B. D. üniversitelerinde öğrencilere ders seçimlerinde büyük özgürlükler verilmesine karşın, çokkültürlü eğitim derslerinin öğretmen yetiştirme programlarının zorunlu dersi olarak görülmesi bu konuya ne kadar önem verildiğinin bir göstergesidir. Ancak küresel eğitim yaklaşımı hakkettiği ilgiyi henüz Amerika Birleşik Devletleri’ndeki eğitim programları ile eğitim fakültelerinde bile bulamamıştır. Bu durumun nedeni öğretmenlerin küresel eğitim yaklaşımını çokkültürlü eğitim yaklaşımı kadar anlayamamalarına veya bu iki yaklaşım arasındaki farkı ayırt edememelerine bağlanabilir (Ukpoduku, 1999). Pike’ in da (2000) belirttiği gibi küresel eğitimin uygulamasında iki temel sorunla karşılaşmaktadır. Bunlar, küresel eğitimin teorik temellerindeki belirsizlik ve öğretmenlerin bu akımın ilkelerini yeterince anlayamamaları olarak sıralanabilir.

Şekil 1: Çokkültürlü ve küresel eğitimin ilkeleri ve kapsamı

Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, bu iki akım arasında çok yoğun ilişkiler ve ortak yönler vardır. Dolayısıyla bu iki akım belki de birbirlerinin devamı veya tamamlayıcısı olarak değerlendirilmeli ve bu şekilde eğitim programları üzerindeki etkileri tartışılmalıdır.

ÇOKKÜLTÜRLÜ VE KÜRESEL EĞİTİMİN DÜNYA' DAKİ YANSIMALARI

Çokkültürlü eğitim yaklaşımı Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra yoğun olarak yabancı işçi veya mülteci akımına uğrayan Kanada (Moodley, 2001) ve Avusturalya (Allan & Hill, 2001) gibi okyanus ötesi ülkeler ile Almanya (Hoff, 2001), İngiltere (Figuroa, 2001), Avusturya (Luciak & Khan-Svik, 2008) ve Hollanda (Schalk-Soekar, Breugelmans, & van de Vijver, 2008) gibi Avrupa ülkelerinde de gelişme göstermeye başlamıştır (Portera, 2008). Bunun yanı sıra, çeşitli nedenlerle az ve çok sayıda mülteci akımına uğrayan İtalya (Liddicoat, & Díaz, 2008; Portera, 2004), Yunanistan (Paleologou, 2004), hatta Kıbrıs (Angelides, Stylianou, & Leigh, 2004) gibi ülkelerde dahi çokkültürlü eğitim ile ilgili çalışmalar ve araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.

Yabancı işçi ve göçmen nüfusunun hızla arttığı bu ülkelerde öncelikle bu yabancı öğrencilerin dil ile ilgili olan sorunları çözülmeye çalışılıyordu. Bunun için bir yandan öğrencilere buldukları ülkenin dili öğretiliyor, diğer yandan da her an doğdukları ülkeye gönderilebilme durumuna karşı da kendi anadillerini de korumaları için çalışmalar yapılıyordu (Portera, 2008). Hatta o dönemlerde bazı ülkelerde yabancılar için farklı bir pedagoji uygulanması gerektiği anlayışı ortaya atılmış, ancak bu yöntemde asimilasyona neden olduğu gerekçesiyle yoğun eleştirilere uğramıştır (Portera, 2008). Bu gelişmelerden sonra yoğun yabancı işçi nüfusuna sahip Avrupa ülkelerinde çokkültürlü eğitim yaklaşımının teorik temelleri ancak 1980 li yıllarda yerleşmeye başlamıştır (Portera, 2008). 1983 Yılında Avrupa eğitim bakanları ortak bir karar alarak yabancı öğrencilerin eğitiminde kültürel boyuta vurgu yapmış ve takip eden yılda da öğretmen yetiştirme programlarında kültürel etkileşime önem vermesi gerektiği belirtilmiştir (Portera, 2008). Bu dönemden başlayarak Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, UNESCO, UNICEF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların katkılarıyla kültürlerarası diyalog ve anlayışı geliştirmek amacıyla çeşitli projeler gerçekleştirmeye başlamıştır. Artık günümüz Avrupa'sında çokkültürlü eğitim ve pedagojisi küreselleşen dünyadaki farklı kültürlerin ve düşüncelerin daha çok etkileşim içinde olduğu bir ortamın yansımaları olarak görülmektedir (Portera, 2008).

Benzer şekilde, henüz teorik temelleri, tanımı ve kapsamı üzerinde tartışmalar sürse de küresel eğitim Kanada (Knierp & Tye, 1991; Tye, 2003), Avusturalya (Calder, 2000; Knierp & Tye, 1991; Tye, 2003), İngiltere (İbrahim, 2005, Marshall 2005, 2007), Almanya (Scheunpflug & Asbrand, 2006) gibi bazı batı ülkesinin yanında Singapur (Ho, 2009), Rusya, Çin, Japonya ve Güney Kore gibi Asya ülkelerinde de tartışılmaya ve araştırılmaya başlanmıştır (Tye, 2003). Bu ülkelerde yoğun olarak çeşitli sivil toplum kuruluşlarının küresel eğitime destek verdikleri, küreselleşme ve küresel eğitim konularında projeler gerçekleştirdikleri görülmektedir (Tye, 2003). Bu tür kuruluşlardan olan İngiltere'deki Oxfam Enstitüsü (Oxfam, 2006) küresel eğitimin uygulanmasına yönelik bir eğitim programı bile hazırlamış ve İngiltere başta olmak üzere bu program çeşitli ülkelerdeki eğitim programlarını etkilemeye başlamıştır.

Bu gelişmeler göstermiştir ki, artık özellikle yabancı ve göçmen nüfusunun yoğun olduğu ülkelerde çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımları farklı şekil ve ölçülerde o ülkelerde görülmeye ve bu ülkelerin eğitim sistemlerini etkilemeye başlamıştır.

ÇOKKÜLTÜRLÜ VE KÜRESEL EĞİTİMİN TÜRKİYE' DEKİ YANSIMALARI

Hiç şüphesiz ki geçmişten bu yana farklı kültürlerden gelen insanların yaşadığı ülkemizde bu eğitim akımlarının etkileri beklenmelidir. Her ne kadar ülkemizde etnik köken dikkate alınarak nüfus sayımı yapılsa da son yıllarda özel bir araştırma şirketi tarafından yapılan etnik köken anket çalışması, Türklerin genel nüfusun yaklaşık olarak % 80'ni oluşturduğu ve geri kalan nüfusun büyük oranı Kürtler olmak üzere Arap, Laz ve gayrimüslümler ile diğer gruplardan oluştuğunu

belirtilmektedir (55 Milyon, 2007). Aynı araştırma Türkiye nüfusunun % 85' inin anadilinin Türkçe olduğunu; ama bunun yanında Kürtçe başta olmak üzere Zazaca, Arapça ile Ermenice ve Rumca gibi dillerin ülkemizde konuşulan adiller arasında göstermektedir. Dolayısıyla, şu ana kadar Türkiye nüfusunun etnik köken, dil, din ve mezhep gibi kültürel öğelerini içeren nüfus yapısı sağlıklı verilerle ortaya konmamışsa da, ülkemizde çeşitli kültürel farklılıkların olduğu açıktır. Bu nedenle çokkültürlü eğitim anlayışının tartışılması da bir gereklilik olmuştur.

Öte yandan, Türkiye'nin bulunduğu coğrafya nedeniyle büyük bir stratejik öneme sahip olduğu öteden beri bilinmekte ve bu bölgede ki uluslararası ilişkilerin önemine değinilmektedir. Kongar (2010) Balkanlar, Kafkaslar , Ortadoğu ve Körfez gibi dünyanın sorunlu bölgeleri arasında yer alan Türkiye'yi, bu bölgelerde çıkarları olan gelişmiş ülkeler için vazgeçilmez hale getirdiğini belirtmiştir. Dolayısıyla Türkiye yalnızca komşu ülkelerle değil dünyanın her yerindeki ülkelerle diplomatik ilişkiler kurmak zorundadır. Ayrıca, özellikle son yıllarda hızla küreselleşen dünyamızda artık bir ülkedeki gelişmeler sadece o ülkenin komşularını değil bazı durumlarda tüm dünya ülkelerini etkiler hale geldi. Bu nedenle Türk öğrencilerin bulunduğumuz coğrafi konum gereği yakın çevremiz ile Dünya' daki gelişmeleri ve diplomatik ilişkileri sürekli izleyen, analiz eden ve bunlardan sonuçlar çıkaran bireyler olmaları gerekmektedir. Bu durum yukarıda temel öğeleri açıklanan küresel eğitim yaklaşımının Türkiye' de ki gerekliliğine bir işaret olarak kabul edilmelidir.

Buna paralel olarak Türkiye' de son yıllarda yapılan eğitim reformları ile özellikle ilköğretim programlarında köklü değişiklikler yapılmış ve sosyal bilgiler programı da bu düzenlemelerden etkilenmiştir. Son yıllarda yapılan bu değişikliklerle ilköğretim sosyal bilgiler programlarında (Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2009a, 2009b) öğrencilerin dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan insanların yaşayışları ve kültürel öğeleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayacak *Küresel Bağlantılar* (TTKB, 2009a, 2009b) adlı bir öğrenme alanı ve bu öğrenme alanını destekleyen çeşitli üniteler eklenmiştir. Bu üniteler 4. ve 5. sınıf programında (TTKB, 2009a) *Uzaktaki Arkadaşlarım* ve *Hepimizin Dünyası* başlığı altında verilmiştir. Ayrıca 6. ve 7. sınıf programında (TTKB, 2009b) *Ülkemiz ve Dünya ile Ülkelerarası Köprüler* üniteleri bu öğrenme alanını işaret etmektedir.

Bu öğrenme alanı ve ünitelerin eklenmesi ile sosyal bilgiler programı çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımlarını önceki programlara göre daha çok destekleyen bir hal almıştır. Bu üniteler içerisindeki kazanımlar ve etkinlikler incelendiğinde 'Diğer kültürleri anlama ve kültürlere saygı duyma', 'Küresel sorunlar hakkında bilgi sahibi olma' ve 'Dünyanın birbirine bağlantılı bir sistem olduğunu anlama' gibi kısmen çokkültürlü genel olarak küresel eğitimi destekleyen öğeler görülmekle beraber bunlar yeterince vurgulanmamıştır (Açıkalın, in press). Örneğin küresel sorunlardan genel olarak söz edilmişse de bunların neler oldukları veya olabilecekleri belirtilmemiş ve bunlarla ilgili açık ve anlaşılır etkinlikler verilmemiştir. Her ne kadar bu ünitelerin programda bulunması olumlu bir gelişme olsa da yukarıda belirtilen öğelerin yeni kazanımlar ve ayrıntılı etkinlikler eklenerek geliştirilmesi gerekir. Ayrıca hem çokkültürlü hem de küresel eğitim yaklaşımı için önem arzeden "çoklu bakış" geliştirme öğesi ile ilgili olarak herhangi bir kazanım veya etkinlik bulunmamaktadır (Açıkalın, in press).

Benzer şekilde Cırık (2008) sosyal bilgiler programı dahil olmak üzere Türkiye'deki güncel öğretim programlarında çokkültürlü eğitime yeterince ağırlık verilmediğini belirtmektedir. Aynı şekilde Arslan (2009) Türk eğitim sisteminin kültürel farklılıklara önem vermediğini ve öğretim programları ile ders kitaplarının çokkültürlü eğitim anlayışını yansıtmadığını savunmaktadır. Buna karşın Arslan (2009) çalışmasına katılan öğretmen ve idarecilerin çokkültürlü eğitime karşı olumlu bir hassasiyet içerisinde olduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla günümüz sosyal bilgiler programının (TTKB, 2009a, 2009b) henüz çokkültürlü ve küresel eğitim anlayışları bakımından istenilen seviyede olmadığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Özetle söylemek gerekirse Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan bu iki yaklaşımın etkileri dünyada ve özellikle farklı etnik ve kültürel öğeler barındıran ülkelerde hızla yayılmaya başlamıştır. Özellikle insanlar ve uluslararası ilişkilerin çok hızlı gerçekleştiği ve yoğun olduğu bu elektronik iletişim döneminde kültürlerarası etkileşimin önüne geçilemez bir hal almıştır. Dolayısıyla öğrencilerin dünyayı daha iyi anlayabilmeleri için dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan akranlarının yaşantıları, dilleri, dinleri, gelenek göreneklere ve hatta yemekleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği de açıktır. Bu nedenle bütün dünya ülkelerinde artık bu eğitim akımlarının etkileri görülmeye başlanmış ve kültürlerarası etkileşimi geliştirecek eğitim programları düzenlenmiş veya Türkiye'de olduğu gibi öğrenme alanları eklenmiştir.

Ancak, az sayıda olsa da şu ana kadar yapılan çalışmalar, Türkiye' deki eğitim programlarında çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımlarının etkilerinin çok zayıf olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, eğitim programlarında bu iki yeni yaklaşımın önemi daha çok vurgulanmalı ve bu yaklaşımları destekleyecek nitelikte yeni kazanımlar ve ders etkinlikleri eklenmelidir. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının da buna paralel olarak eğitilmesi için eğitim fakültelerinde çokkültürlü eğitim yaklaşımına önem verilmeli ve bu konuda yeni dersler eklenmelidir. Şu anda Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümlerinde bulunan *Günümüz Dünya Sorunları* dersi de daha çok uluslararası ilişkiler ve diplomatik dengelerin öğretildiği ve ülkemizin Dünya' da ve bölgesinde ki konumunu değerlendiren analizlerin yapıldığı bir ders haline getirilmelidir. Böylece öğretmen adaylarımızın çok önemli ve stratejik bir coğrafyada bulunan ülkemizin bu konumu ve önemi değerlendirebilen ve uluslararası konularla bilinçli ve bilgili bireyler olarak yetişmeleri sağlanmış olacaktır.

İleride Türkiye'de bu iki yeni yaklaşımın gelişmesi için çabaların yoğunlaşması, bu konuda yapılacak araştırma ve çalışmaların artması beklenmelidir. Kuşkusuz Türkiye'de bu alanlarda henüz Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa' daki kadar araştırmalar yapılmamıştır. Aslında bu makale denemesi gittikçe gelişmekte olan bu iki yeni akımı tanıtmaya ve ileride yapılacak araştırmalara bir temel teşkil etmesi umuduyla hazırlanmıştır. Hiç şüphesiz ileride bu alanda yapılacak araştırma ve çalışmalarda çokkültürlü ve küresel eğitim yaklaşımlarının daha ayrıntılı biçimde tartışılması ve incelenmesi beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, M. (in press). Influence of global education on the Turkish social studies curriculum. *The Social Studies*.
- Adams, M., Blumenfeld, W. J., Castaneda, R., Hackman, H. W., Peters, M. L., & Zuniga, X. (Eds.). (2000). *Readings for diversity and social justice: An anthology on racism, antisemitism, sexism, heterosexism, ableism, and classism*. New York: Routledge.
- Alger, C. F., & Harf, J.E. (1985). *Global education: Why? For whom? About what?* Washington D.C.: American Association of Colleges for Teacher Education.
- Allan, R., & Hill, B. (2001). Multicultural education in Australia: Historical development and current status. In J.A Banks & C.A.M. Banks (Eds.), *Handbook of research on multicultural education* (pp. 763-777). San Francisco: Jossey-Bass.
- Angelides, P., Stylianou, T., & Leigh, J. (2004). Multicultural education in Cyprus: A pot of Multicultural assimilation? *Intercultural Education*, 15(3), 307-315.
- Arslan, H. (2009). Educational policy vs. culturally sensitive programs in Turkish educational system. *International Journal of Progressive Education*, 5(2), 44-57, [Online]: Retrieved on May 17 2010, from <http://www.inased.org/v5n2/ijpev5n2.pdf>
- Banks, J. A. (1993). Multicultural education: Characteristics and goals. In J.A Banks & C.A.M. Banks (Eds.), *Multicultural education: Issues and perspectives* (pp. 2-26). Boston: Allyn Bacon.

- Banks, J. A. (2001). Multicultural education: Historical development, dimensions, and practice. In J.A Banks & C.A.M. Banks (Eds.), *Handbook of research on multicultural education* (pp. 3-24). San Francisco: Jossey Bass.
- Banks, J. A. (Ed.). (2009). *The Routledge international companion to multicultural education*. New York: Routledge.
- Bennett, C. (2001). Genres of research in multicultural education. *Review of Educational Research*, 71(2), 171-217.
- Calder, M. (2000). A concern for justice: Teaching using a global perspective in the classroom. *Theory into Practice*, 39(2), 81-87.
- Castagno, A. E. (2009). Making sense of multicultural education: A synthesis of the various typologies found in the literature. *Multicultural Perspectives*, 11(1), 43-48.
- Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Coulby, D. (2008). Intercultural education: Religion, knowledge and the limits of postmodernism. *Intercultural Education*, 19(4), 305-314.
- Ensign, J. (2009). Multiculturalism in four teacher education programs: For replication or transformation. *Multicultural Perspectives*, 11(3), 169-173.
- Figuroa, P. (2001). Multicultural education in the United Kingdom: Historical development and current status. In J.A Banks & C.A.M. Banks (Eds.), *Handbook of research on multicultural education* (pp. 778-800). San Francisco: Jossey-Bass.
- Gardner, R., Karakaşoğlu, Y., & Luchtenberg, S. (2008). Islamophobia in the media: a response from multicultural education. *Intercultural Education*, 19(2), 119-136.
- Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. New York: Teachers College Press.
- Hanvey, R. G. (1976). *An attainable global perspective*. New York: Center for War/Peace Studies.
- Hicks, D. (2003). Thirty years of global education: A reminder of key principles and precedents. *Educational Review*, 55(3), 265-275.
- Ho, L. (2009). Global multicultural citizenship education: A Singapore experience. *The Social Studies*, 100(6), 285-293.
- Hoff, G. R. (2001). Multicultural education in Germany: Historical development and current status. In J.A Banks & C.A.M. Banks (Eds.), *Handbook of research on multicultural education* (pp. 821-838). San Francisco: Jossey-Bass.
- Ibrahim, T. (2005). Global citizenship education: Mainstreaming the curriculum? *Cambridge Journal of Education*, 35(2), 177-194.
- Kahn, M. (2008). Multicultural education in the United States: Reflection. *Intercultural Education*, 19(6), 527-536.
- Kahn, M. M. (2006). Conservative Christian teachers: possible consequences for lesbian, gay and bisexual youth. *Intercultural Education*, 17(4), 359-371.
- Kirkwood, T. F. (2001). Our global age requires global education: Clarifying definitional ambiguities. *Social Studies*, 92(1), 10-15.
- Kniep, W. M., & Tye, K. A. (1991). Global education around the world. *Educational Leadership*, 48(7), 47-49.
- Kongar, E. (2010). Türkiye'nin önemi. *Emre Kongar'ın Resmi İnternet Sitesi*, [Online]: http://www.kongar.org/makaleler/mak_tuo.php adresinden 23 Mayıs 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Ladson-Billings, G. (1994). *The dreamkeepers: Successful teachers of African American children*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Larke, P., & Larke, A. (2009). Teaching diversity/multicultural education courses in the academy: Sharing the voices of six professors. *Research in Higher Education Journal*, 3, 1-8, [Online]: Retrieved on May 17, 2010, from <http://www.aabri.com/manuscripts/09170.pdf>
- Liddicoat, A. J., & Díaz, A. (2008). Engaging with diversity: the construction of policy for intercultural education in Italy. *Intercultural Education*, 19(2), 137-150.

- Luciak, M., & Khan-Svik, G. (2008). Intercultural education and intercultural learning in Austria - critical reflections on theory and practice. *Intercultural Education*, 19(6), 493-504.
- Marshall, H. (2005). Developing the global gaze in citizenship education: Exploring the perspectives of global education NGO workers in England. *International Journal of Citizenship and Teacher Education*, 1(2), 76-92, [Online]: Retrived on November 25, 2009, from http://www.citized.info/pdf/ejournal/vol_1_no_2.pdf
- Marshall, H. (2007). Global education in perspective: Fostering a global dimension in an English secondary school. *Cambridge Journal of Education*, 37(3), 355-374.
- McFadden, J., Merryfield, M., & Barron, K.R. (1997). *Multicultural & global international education: Guidelines for programs in teacher education*. Washington, D.C.: ACCTE.
- Merryfield, M. (1997). A framework for teacher education in global perspectives. In, M. Merryfield, E. Jarchow & S Pickert (Eds.), *Preparing teachers to teach global perspectives: A handbook for teacher educators* (pp.1-24). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Merryfield, M. (1998). Pedagogy for global perspectives in education: Studies of teachers' thinking and practice. *Theory and Research in Social Education*, 26(3), 342-379.
- Merryfield, M. (2002). The difference a global educator can make. *Educational Leadership*, 60(2), 18-21.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB]. 2009a. *Sosyal bilgiler 4. - 5. sınıf programı*. Ankara: Yazar. [Online]: http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=Downloads&d_op=viewdownload&cid=74&min=10&orderby=titleA&show=10 adresinden 12 Kasım 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB]. 2009b. *Sosyal bilgiler 6. - 7. sınıf programı*. Ankara: Yazar. [Online]: http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=Downloads&d_op=viewdownload&cid=74&min=20&orderby=titleA&show=10 adresinden 12 Kasım 2009 tarihinde indirilmiştir.
- 55 Milyon kişi 'etnik olarak' Türk. (2007, Mart, 22). *Milliyet*, [Online]: <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/22/guncel/agun.html>
- Moodley, K. A. (2001). Multicultural educatin in Canada: Historical development and current status. In J.A Banks & C.A.M. Banks (Eds.), *Handbook of research on multicultural education* (pp. 801-820). San Francisco: Jossey-Bass.
- Moore, J. R. (2009). Why religious education matters: The role of Islam in multicultural education. *Multicultural Perspectives*, 11(3), 139-145.
- National Council for Accreditation of Teacher Education [NCATE]. (2008). *Professional standards for the accreditation of teacher preparation institutions*. [Online]: Retrieved on 23 July, 2008, from <http://www.ncate.org/documents/standards/NCATE%20Standards%202008.pdf>
- Niyozov, S., & Pluim, G. (2009). Teachers' perspectives on the education of Muslim students: A missing voice in Muslim education research. *Curriculum Inquiry*, 39(5), 637-677.
- Oxfam. (2006). *Education for global citizenship: A guide for school*. [Online]: Retrieved on December 6, 2009, from http://www.oxfam.org.uk/education/gc/files/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.pdf
- Paleologou, N. (2004). Intercultural education and practice in Greece: Needs for bilingual intercultural programmes. *Intercultural Education*, 15(3), 317-329.
- Pang, V. O. (2001). *Multicultural education: A caring centered, reflective approach*. New York: McGraw Hill.
- Pike, G. (2000). Global education and national identity: In pursuit of meaning. *Theory into Practice*, 39(2), 64-73.
- Portera, A. (2004). Stereotypes, prejudices and intercultural education in Italy: Research on textbooks in primary schools. *Intercultural Education*, 15(3), 283-294.
- Portera, A. (2008). Intercultural education in Europe: epistemological and semantic aspects. *Intercultural Education*, 19(6), 481-491.

- Ramarajan, D., & Runell, M. (2007). Confronting Islamophobia in education. *Intercultural Education, 18*(2), 87-97.
- Ramler, S. (1991). Global education for the 21st century. *Educational Leadership, 48*(7), 44-46.
- Ramsey, P. G. (2008). History and trends of multicultural education. *NHSA Dialog, 11*(4), 206-214.
- Resnik, J. (2009). Multicultural education – good for business but not for the state? The IB curriculum and global capitalism. *British Journal of Educational Studies, 57*(3), 217-244.
- Schalk-Soekar, S. R. G., Breugelmans, S. M., & van de Vijver, F. J. R. (2008). Support for multiculturalism in Netherlands. *International Social Science Journal, 59*(192), 269-281.
- Scheunpflug, A., & Asbrand, B. (2006). Global education and education for sustainability. *Environmental Education Research, 12*(1), 33-46.
- Sleeter, C. (2001). Preparing teachers for culturally diverse schools: Research and the overwhelming presence of whiteness. *Journal of Teacher Education, 52*(2), 94-106.
- Sleeter, C., & Grant, C. (2003). *Making choices of for multicultural education: Five approaches to race, class, and gender*. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.
- Szecszy, E. M. (2010, January 9). Banks's International Companion to Multicultural Education: An essay review. *Education Review, 13*(1), [Online]: Retrieved on May 18, 2010, from <http://edrev.asu.edu/essays/v13n1index.html>.
- Tye, K. (2003). Global education as a worldwide movement. *Phi Delta Kappan, 85*(2), 165-168.
- Ukpokodu, N. (1999). Multiculturalism vs. globalism. *Social Education, 63*(5), 298-300.
- Wells, R. (2008). The global and the multicultural: Opportunities, challenges and suggestions for teacher education. *Multicultural Perspectives, 10*(3), 142-149.